

LÁNYINÉ TOLDI JUDIT

Polgári Jogi Tanszék

Témavezető: dr. Lenkovics Barnabás egyetemi tanár

KÖZJEGYZŐI SZEREPVÁLLALÁS AZ ÚJ PTK. CSALÁDJOGI KÖNYVÉNEK TÜKRÉBEN

Bevezető

Tanulmányomban virtuális sétára invitálnám a kedves kollégákat, amelynek keretében a közjegyzői tevékenység egyik részterületével ismerkedünk. Képzeljünk el egy váróhelyiséget, ahol a következő ügyfelek sorakoznak: fiatal pár, amelynek hölgy tagja áldott állapotban van, egy meddőségi centrum reklámfüzetét gyűrögető idősebb nő és férfi, egy vasutas egyenruhás nő és kísérője, kerekesszékekben ülő asszony a párjával, esküvői magazint lapozgató jegyesek, egy középkorú házaspár valamint egy jegygyűrűt viselő hölgy, végül pedig egy gyászruhába öltözött asszony. Nem titok, hogy valamennyien családjogi tárgyú kérdésben kérnek jogi segítséget, a váró pedig egy közjegyzői iroda. Ugyanebben a helyiségben sorakozik az első lakását hitelből finanszírozó fiatal felnőtt, a hagyatéki tárgyalásra érkező család, a fizetési meghagyással élő kölcsönt nyújtó, a végrehajtást kérő, a takarékbetétkönyvét elvesztett személy, az előzetes bizonyítást kérő motorbalesetes sérült, a végrendelethez írásszakértőt kérő hozzátartozó, a diplomahitelesítés miatt érkezett fiatal, és végül, de nem utolsó sorban a gépjármű lízingre váró taxis is, aki a hitelbiztosítéki nyilvántartási rendszerbe való felvételét kéri. A közjegyzői tevékenység mára rendkívül széles spektrumú és aktív jogalkalmazói szerepkört jelent. Ennek szerves részét képezi a családjogi tárgyú személyi státust és vagyoni kérdéseket érintő jognyilatkozatok közokiratba foglalása, az ezekhez kapcsolódó nyilvántartások működtetése, és a felek kioktatása a konkrét ügyekben. A továbbiakban e kérdéskörök mentén kísérjük el a váróhelyiségben helyet foglaló ügyfeleket.

Személyi státust érintő jognyilatkozatok

1) Teljes hatályú apai elismerő nyilatkozat

Elsőként a kisbabát váró fiatal pár érkezik, akik előadják, hogy élettársakként élnek együtt és a férfi teljes hatályú apai elismerő nyilatkozatot szeretne tenni, a nő pedig a hozzájárulását kívánja közokiratban megadni születendő közös gyermekük érdekében.

Érdemes rögzíteni a felek családi állapotát, továbbá azt, hogy a nyilatkozatot reprodukciós eljáráshoz kapcsolódóan kívánják megtenni, vagy attól függetlenül. Az új Ptk. Családjogi Könyvének (a továbbiakban CSJK) hatályos rendelkezései szerint¹ ugyanis utóbbi esetben a dokumentum a házasság és a reprodukciós eljárás után, de a bírósági határozattal történő megállapítást megelőző sorrendben keletkezett apasági vélelmet. Lényeges feltétel az elismerő javára fennálló tizenhat év korkülönbség megléte,² valamint annak vizsgálata, hogy van-e cselekvőképességet érintő részleges korlátozás a nyilatkozattevével szemben a származás megállapításával összefüggő jognyilatkozatok tekintetében. Ehhez kapcsolódóan szükséges lehet a gyámhatóság bevonása nyilatkozatpótlás céljából (törvényes képviselő akadályoztatása, megtagadó nyilatkozata, vagy haláleset, illetve tartós akadály a nyilatkozat megtételében).³ Mivel a nyilatkozat nem vonható vissza és mindenkivel szemben hatályos,⁴ az erre vonatkozó tájékoztatás is része a közokiratnak. Az apai elismerő nyilatkozat anyakönyvvezető, bíróság, gyámhatóság és konzul előtt is megtehető,⁵ ugyanakkor vannak olyan élethelyzetek, amikor kizárólag a közjegyző segíthet. Ilyen eset volt, amikor az előzetes letartóztatásban lévő édesapa, és ehhez kapcsolódóan az anya nyilatkozatait rögzítette a közjegyző egy rendőrségi objektumban. A nyilatkozat teljes hatályához ugyanis szükséges az anyának, illetve a tizennegyedik életévét betöltött gyermeknek a hozzájárulása,⁶ amelyeket célszerű egy okiratba foglalni.

2) Humán reprodukciós eljárás lefolytatásához szükséges nyilatkozatok

A meddőségi centrumból érkező pár nyilatkozatait – az előző ügyfelekkel ellentétben – kizárólag a közjegyző rögzítheti, ugyanis a humán reprodukciós eljárásnál az egészségügyi törvény közokirat-kényszert ír elő az élettársi kapcsolat igazolására.⁷ Természetesen ebben is szerepel az apai elismerés, továbbá az a tájékoztatás, hogy az ilyen eljárásból származó gyermek esetében nem jogosult apaság megállapítása iránti pert indítani az a férfi, aki az eljárás lefolytatásához ivarsejtet vagy embriót adományozott.⁸ A reprodukciós eljárások rendkívül sokfélék lehetnek, így az ezek kapcsán létrejövő közokiratok mindig a konkrét ügýtípushoz igazodnak. Ilyen lehet például a klasszikus lombikprogram, az ivarsejt- vagy embrióadományozás, vagy az inszemináció. Az okiratszerkesztés során az adott eljárásra irányadó törvényi előfeltételekről is érdemes a feleket nyilatkoztatni (pl. az ivarsejt-donáció esetében a harmincöt éves életkori határról, a konkrét recipiens számára történő felajánlás alkalmával az adományozóval fennálló rokonsági fokról, és az ellenérték nélküliségre).⁹

¹ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (a továbbiakban: Ptk.) 4:48. § c) pont

² Ptk. 4:101.§ (2) bek

³ Ptk. 4:101.§ (4) és (5) bek

⁴ Ptk. 4:102. § (1) és (2) bek.

⁵ Ptk. 4:102.§ (1) bek.

⁶ Ptk. 4:101.§ (5) bek.

⁷ 1997. évi CLIV. törvény az egészségügyről (a továbbiakban Eütv.) 168. § (1) bek.

⁸ Ptk.4:104.§ (3) bek.

⁹ Eütv. 171. § (1) és (4) bek.

Elsőként a családi állapotot rögzítjük, ugyanis az élettársak esetén reprodukciós eljárás csak akkor végezhető, ha a felek egyike sem áll házastársi kapcsolatban. Emellett nyilatkoztatni kell őket az élettársi kapcsolat fennállásának tényéről is, amelynél újítás az, hogy az új Ptk. szerint a féltestvéri kapcsolat kikerül a kizáró körülmények közül.¹⁰ Érdeemes az ügyfeleket tájékoztatni a CSJK apasági vélelemmel kapcsolatos nívumairól. Az egyik a vélelem megtámadhatóságának azon új esetköre, miszerint az alapul szolgáló nyilatkozat tévedés, megtévesztés, vagy fenyegetés hatása alatt jött létre.¹¹ A másik változás az apaság vélelmének új, egyszerűsített megdöntési lehetősége nemperes eljárás keretében: már nem szükséges két pert indítani az apaság vélelmének megdöntése és az apaság megállapítása iránt, hanem a vélelmezett apa, az anya és a tényleges apa közös kérelmére a bíróság egy eljárás keretében megállapítja, hogy a gyermeknek nem a vélelmezett apa az igazi apja, a tényleges apa pedig elismerő nyilatkozatot tesz.¹²

3) Az élettársi kapcsolat fennállását igazoló nyilatkozat

A lombikprogramhoz szükséges nyilatkozatok mellett a leggyakoribb okirattípus az élettársi kapcsolat fennállását rögzítő közös jognyilatkozat, amely – az Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásának Rendszerébe (a továbbiakban: ÉNYNYR rendszer) történő bejegyzéshez képest – költségkímélőbb megoldás. Így amennyiben a feleknek csupán a kapcsolat létrejöttének időpontját és jelenlegi fennállását kell igazolniuk, szívesebben választják ezt a formát. Korábban többnyire a vasút- és légitársaságok által biztosított utazási kedvezmények miatt talákoztunk a magukat élettársnak valló ügyfelekkel. Mára azonban valamennyi hasonló típusú juttatásnál követelmény az ÉNYNYR-bejegyzés, mert a munkáltatók belátták, hogy a nyilvántartásba vétel kiváló eszköz a visszaélésszerű joggyakorlás megszüntetésére. A bejegyzés nélküli nyilatkozat ugyanis tartalmazhat valótlan állítást is az előny megszerzése érdekében, viszont egy közhiteles nyilvántartás tartalmának meghamisítását már nem szívesen vállalják fel az ügyfelek egy kedvezményes bérlet vagy utazás reményében. Az okiratban lehetőség van arra is, hogy az együttélés kezdő időpontját is megjelöljék, míg az ÉNYNYR a bejegyzés napjától igazolja az élettársi kapcsolat fennállását. Amennyiben egy ügyfél özvegyi nyugdíjat szeretne igényelni élettársa után – közös gyermek hiányában – a korábban közokiratba foglalt nyilatkozattal bizonyíthatja a kapcsolat kezdő időpontját, azonban a tíz éven át tartó, és az örökhagyó halálakor is fennálló folyamatos együttélés igazolására – mivel az ÉNYNYR létrejötté óta még nem telt el ennyi idő – tanúbizonyításra lesz szükség. A váróban helyet foglaló özvegyasszony ebből a célból keresi fel az irodát. Előadja, hogy párja a múlt hónapban hunyt el, nem voltak bejegyezve az élettársi kapcsolatok nyilvántartásába, és magával hozta nyilatkozatát, miszerint húsz éve élt együtt élettársként az örökhagyóval. Szomszédjai is tanúsítják ezt

¹⁰ Ptk. 6:514.§

¹¹ Ptk. 4:107.§ (2) bek. b) pont

¹² Ptk. 4: 14. §

az állítást ugyanazon a nyilatkozaton. Ilyen esetben közokirat készítés helyett elegendő a felek aláírásának a hitelesítése is, mivel a Nyugdíjfolyósító Igazgatóság ilyen formában is elfogadja a kapcsolatot fennállásának igazolását.

Vagyonjogi tárgyú jognyilatkozatok

1) Tartás, lakáshasználat, vagyonmegosztás

A középkorú házaspár előadja, hogy hat év együttélés után két hónapja megszűnt közöttük az életközösség, noha még nem váltak el. A feleség szeretne egyösszegű tartást kérni a férjtől, és ezt rögzítenék közokiratban. A közjegyző ilyenkor figyelmezteti a feleket arra, hogy a juttatásban részesített házastárs a jövőben akkor sem léphet fel tartási követeléssel, ha erre a törvény alapján egyébként jogosult volna.¹³ Másik eset, azonban az okiratszerkesztésnél különös figyelmet érdemel, amikor valaki aránytalanul nagy összeget kíván kifizetni tartásdíj jogcímén, és tartozáselismerő nyilatkozatban kíván erre kötelezettséget vállalni. Ilyenkor felmerülhet a fedezetelvonás gyanúja, hiszen a végrehajtás során érvényesülő kielégítési sorrendben a tartási jellegű követelések privilegizált helyen szerepelnek.¹⁴ Ezt mindig mérlegelni kell, és szükség szerint rögzíteni kell a fél erről szóló nyilatkozatát a közokiratban. Az új CSJK egyébként az élettársak számára is biztosítja a tartás egyszeri juttatással történő teljesítését.¹⁵ A pár az élet- és vagyonközösségük megszűnésére hivatkozással a házastársi közös vagyont is meg kívánja osztani a közjegyzői okiratban. Természetesen ennek sincs akadálya, sőt általában a megtérítési igények rendezése összefügg a tartási kérdésekkel, így azokkal együtt érdemes kezelni. A felek nemcsak vagyoni, hanem személyes kötelezettségekről is megállapodhatnak egymással okirati formában, amennyiben a felek között konszenzus van. Vita esetén a bíróság rendezi majd ezeket az igényeket. Noha az ügyfelek jelen esetben erre nem hivatkoztak, a házastársi vagy élettársi lakáshasználat módja is rendezhető szerződéses formában időbeli kötöttség nélkül, az életközösség megszűnése után pedig már formakényszer sincs.

A jelen referátum keretei nem teszik lehetővé, hogy valamennyi, a CSJK által biztosított vagyonjogi megállapodás részletszabályait ismertessem, így a főbb jellemzőket alább táblázatos formában foglalom össze. Annnyiban egészíteném ki a felsorolást, hogy a jogalkotó a házastársak esetében is „szankcionálja” az egy évnél rövidebb és gyermekáldás nélküli életközösséget, azonban míg az élettársaknál ezek fennállása minimumkövetelmény, a házások ezek hiányában is igényelhetnek tartást az életközösség időtartamához igazodóan.

¹³ Ptk. 4:32.§

¹⁴ Ptk. 6:120.§ és a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény (a továbbiakban: Vht.) 165. §

(1) bek. a) és b) pontok

¹⁵ Ptk. 4:89.§

Vagyoni tárgy jognyilatkozatok az új Ptk. családjogi könyvében				
Jogügylet típusa	Megállapodás a tartás egyszeri juttatással történő szolgáltatásáról (Ptk. 4:32.§, 4:89.§)	Lakáshasználat előzetes szerződéses rendezése (Ptk. 4:78.§, 6:517.§)	Vagyoni szerződés (Ptk. 4:63-75.§, 6:515.§)	Vagyonmegosztás (Ptk. 4:57.§ (2) bek.)
Tárgyi hatály	Vagyontárgy / pénzösszeg egyszeri juttatása	Rendelkezés a közösen használt lakás további használatáról	Vagyonjogi rendszer választása, rendelkezés halál esetére	Közös vagyon megosztása
Személyi hatály	Házastársak, élettársak	Házasulók, házastársak, élettársak		Házastársak, élettársak
Időbeli hatály, feltételek	Házastárs (lakásnál házasuló): életközösség megszűnése/ bontás (tartásnál: önhiba hiánya) Élettárs : életközösség megszűnése (tartásnál: önhiba hiánya, min. 1 év, közös gyerek)	Házasuló, házastárs: életközösség tartama; Élettárs: együttélés		Vagyonközösség megszűnésekor
Alakítás	Életközösség létrejöttékor/fennállása alatt kötik: közokirat/ügyvéd által ellenjegyzett magánokirat , életk. megszűnése után: okirat	Közokirat / ügyvéd által ellenjegyzett magánokirat , (vagyonmegosztásnál kivétel: ha a közös ingókat már megosztották)		

2) Vagyonjogi szerződés

A következő ügyfelek az esküvői magazint lapozgató házasulók, akik vagyoni szerződést szeretnének. Tekintettel arra, hogy sokan a modern kor vívmányai közé sorolják a szerelmet anyagiakra lefordító paktumot, ennek cáfolataként tegyünk egy kis történelmi visszatekintést. Egy Kr.e. 311-ből fennmaradt, Elephantene-ből származó papirusz tanúsága szerint már az ókori görögök is célszerűnek látták írásba foglalni, milyen vagyont vittek a felek a házasságba. Íme egy részlet Herakleides és Demetria szerződéséből, amelyben hűtlenség esetére a hozomány visszaadásán felül bírságpénz fizetését is előírták.

„Herakleides mint szabad férfiú, törvényes feleségül veszi, mint szabad nőt Demetriát....aki ruházatát és ékszerét 1000 drachma értékben magával hozza...Ha azonban Demetriát egy oly aljas cselekedeten kapnák rajta, mely férjének....szégyenére válna, akkor ő veszítsen el mindent, amit magával hozott....Nem szabad Herakleidesnek Demetria megszegyenyítésére a házba más nőt

hozni...harajtakapják köteles Demetriának a hozományt visszaadni és ahhoz még 1000 drachma Sándor-pénzt bírsággként megfizetni. A fizetés Herakleidesnek vízen vagy szárazon levő minden vagyonából a törvény szerint érvényes jog alapján teljesíttessék."¹⁶

A magyar hagyományok is őriznek hasonló emléket. Az alábbi idézet egy 1840-es évekből származó móringlevél részletét tartalmazza.

*„...ha engemet a Mindenható hamarabb ki szólítana ezen árnyék világbul, és én tőlem gyermek nem maradna...azonnal keresete lészen az én vagyonombúl maga részére ki akasztani minden perpatvar nélkül a nevezett mórings száz forintokat...mind addig, míg az én nevemet viselendi....”*¹⁷

Az újkori sajátosság nem maga a szerződés léte, hanem a mögötte rejlő motíváció. Nevezetesen a mai fiatalok nem attól tartanak, hogy valamelyikük halála után mi történik a vagyonukkal, hanem inkább a fogyasztói társadalom „helyettesíthető áruivá” minősülés, az élők közötti „lecserélés” esetére szeretnék írásos biztosítékot kapni.

A házасulókat célszerű nyilatkoztatni az okiratban arról, hogy éltek-e ezelőtt élettársi kapcsolatban, ugyanis a szerződésükben rendezhetik a korábbi élettársi együttélés ideje alatt szerzett vagyonuk jogi sorsát, illetve rögzíthetik azt a tényt is, hogy ilyen vagyon nem keletkezett. Visszamenőlegesen is kiterjeszthetik szerződésük hatályát az életközösségük egész tartamára, és ilyenkor nem a törvényes vagyonjogi rendszerbe olvad bele az élettársi jogviszony.¹⁸ A vagyonmérleg felállításakor érdemes a felek aktív és passzív vagyonát is feltérképezni, a hitelek és egyéb különadósságok miatt. A lakáshasználat kapcsán pedig a felek kiterjeszthetik egyezségük hatályát a később megszerzendő lakásokra is.¹⁹ A közjegyző tájékoztatást ad az egyes vagyonjogi rendszerekről és azok sajátosságairól. Felhívja az ügyfelek figyelmét arra is, hogy meghatározott rendeltetésű vagyontárgyaik tekintetében különböző vagyonjogi rendszereket állapíthatnak meg, és annak törvényi szabályaitól is eltérhetnek, ha azt a törvény nem tiltja.²⁰ Újdonság az ún. „közszerzeményi rendszer,” amely a házassági vagyonjogban közbenső megoldást jelent a vagyonekülönítés és a vagyonközösség között, és mindegyikből magába foglal bizonyos sajátosságokat.²¹ Ezt akkor érdemes választani, ha van olyan vagyonelem, amelyből vagyongyarapodás várható, vagy ha a felek a felelősségük kizárására törekednek. A hitelezők elleni védekezés még össze is tarthatja a családot, vagyis ez a vagyonjogi rendszer sajátos családvédelmi funkciót tölthet be.²² A konstrukció sikerét mutatja, hogy ez a rugalmas megoldás a cseh, finn, német, svájci és a görög jogrendben egyaránt törvényes vagyonjogi rendszerként

¹⁶ HELBING R. 1927. 424-425.

¹⁷ VORÁK 2000. 49.

¹⁸ CSÚRI 2013. 25.

¹⁹ Ptk. 4:78. § (2) bek.

²⁰ KÓRÓS 2013. 120.

²¹ BANICZ 2010. 39.

²² A házastársaknak egymással szemben pusztán kötelmi igénye keletkezik (amely esetlegesen a kötelmi követelés végrehajtását alapozza meg), amelynél az elévülési idő kezdete az életközösség megszűnéséhez kötődik.

működik.²³ A szerződés megszűnésének esetei között a felek kiköthetnek felmondási jogot is, azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy az semmiképpen se legyen jó erkölcsbe ütköző.²⁴ A paktum harmadik személlyel szembeni hatályosulását a vagyoni szerződések nyilvántartásába történő bejegyzés biztosítja, amelynek részletszabályait később ismertetem.

Térjünk most vissza ügyfeleinkhez! A kerekesszékekkel érkező hölgy és társa közös végrendeletet szeretne készíteni. Az új Ptk. öröklési jogi könyvében – noha több személy ugyanabba az okiratba foglalt végrendelezése főszabály szerint érvénytelen – kivételként megjelenik a házastársaknak az életközösségük fennállása alatt készített, ugyanabba az okiratba foglalt írásbeli végrendelete, amely meghatározott alakiságokkal érvényesen létrejöhet.²⁵ Ezeket a szabályokat rendeli alkalmazni a CSJK arra az esetre is, ha a házastársak vagyoni szerződésben rendelkeznek haláluk esetére a vagyonukról.²⁶

Családjogi tárgyú nemperes eljárások a közjegyző előtt

Mielőtt a következő ügyfelet fogadnánk érdemes áttekinteni, miként bővült a családjogi tárgyú közjegyzői nemperes eljárások köre az elmúlt öt évben. A bejegyzett élettársi kapcsolat megszüntetése mellé új hatáskörként lépett be az élettársi kapcsolatok, majd a vagyoni szerződések nyilvántartásának vezetése. Az alábbi táblázatból egyértelműen kitűnik, hogy az alanyi kör bővülésével a közjegyző már valamennyi kapcsolattípus vonatkozásában eljárhat a bizonyítás megkönnyítése és a peren kívüli vitarendezés szolgálatában.

²³ SZEIBERT 2009. 43. és SZEIBERT 2010. 31-32.

²⁴ CSŰRI 2013. 26.; ld. még BH 1999/9/409, BH 2000/12/539.

²⁵ Ptk. 7:223. § (1) bek. és (2) bek. c) pont

²⁶ Ptk. 4:68.§

Családjogi tárgyú nemperes eljárások a közjegyző előtt				
Eljárás	Jogszabályi háttér	Alanyai	Jelentősége	Hatály
BÉK megszüntetése	2009. évi XXIX. tv. 4.§ (1) bek., 2008. évi XLV. tv. (Kjnp.) 36/A. § - 36/D. §	Azonos nemű élettársak	Bíróságok tehermentesítése, peren kívüli rendezés	2009. 07.01-től
ÉNYNY	2009. évi XXIX. Tv. 9.§ (hkh.), 83/2009 (XII.30) IRM rend., Kjnp. 36/E. § - 36/G. §	Azonos és különböző nemű élettársak	De facto élettársi kapcsolat bizonyítása, apasági vélelem, névviseelés (2010.01.01-12.31.)	2010. 01.01-től
VSZNY	2013. évi V. tv (Ptk.) 4:65. §, Kjnp. 36/H-36/K. §, 17/2014. (III.13) KIM rendelet	Azonos nemű és különböző nemű élettársak, házassulók, házastársak	A vagyoni jogi szerződés fennállásának bizonyítása, 3. személy (hitelező) érdekvédelme	2014. 03.15-től

1) A bejegyzett élettársi kapcsolat (BÉK) megszüntetése

Térjünk vissza az ügyfélváróba, ahol a jegygyűrűt viselő hölgyeket találjuk. Előadják, hogy három éve létesítettek bejegyzett élettársi kapcsolatot, amelyet most szeretnének felbontani a közjegyző előtt. Magukkal hozták az ügyvédjük által ellenjegyzett közös vagyon megosztásáról szóló megállapodásukat, amelyben rögzítették, hogy egymás irányában egyikük sem érvényesít tartás iránti igényt, a volt közös lakásukat már az életközösségük megszakadását követően értékesítették, továbbá azt, hogy egyiküknek sincs gyermeke. A közjegyző jegyzőkönyvbe veszi a felek közös kérelmét,²⁷ majd rögzíti az eljárás illetékességét megalapozó okot, a felek cselekvőképességére tett nyilatkozatait.²⁸ Tekintettel arra, hogy jelen esetben a BÉK megszüntetésének törvényi akadálya nincs, és a felek minden jogszabályban előírt kérdésben megegyeztek, a személyes meghallgatás nyomában is megtartható. A közjegyző végzéssel hagyja jóvá a

²⁷ A bejegyzett élettársi kapcsolatról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról szóló 2009. évi XXIX. tv. 4. § (1) bek c) pontja alapozza meg a közjegyző eljárását (a továbbiakban Bét.).

²⁸ Az egyes közjegyzői nemperes eljárásokról szóló 2008. évi XLV. tv. (a továbbiakban Kjnp.) 36/A-36/D. §-ok alkalmazásával.

felek egyezségét és szintén végzés formájában határoz a bejegyzett élettársi kapcsolat megszüntetéséről. Az egyezség a bíróság által jóváhagyott egyezséggel, a megszüntető végzés pedig a bíróság ítéletével azonos hatályú. Utóbbit öt munkanapon belül kell megküldeni az illetékes anyakönyvvezetőnek, aki átvezeti a változást az anyakönyvi nyilvántartáson.

Az új Ptk. hatályba lépésével a CSJK nem hoz nóvumokat az azonos nemű párok státusát illetően, azonban a 2009. évi XXIX. tv. 3. §-ának utaló szabálya²⁹ alapján a CSJK házassági vagyoni jogi és ezen belül a házastársak egymással kötött szerződéseire vonatkozó rendelkezései – az új Ptk. erre vonatkozó szabályainak a hiánya ellenére – a bejegyzett élettársakra is változatlanul irányadóak.³⁰ Így amennyiben a pár nem a kapcsolat megszüntetésében, hanem bármely, a CSJK által a házastársak számára biztosított jogügylet megkötésében kér segítséget, a közjegyző ebben is közreműködhet.

2) Élettársi Nyilatkozatok Nyilvántartásának vezetése (ÉNYNYR)

Következő ügyfeleink a vasutas egyenruhában érkező hölgy és párja, akik előadják, hogy utazási kedvezményt szeretnének igénybe venni a férfi javára, ehhez azonban a munkáltató olyan tanúsítványt kér tőlük, amely igazolja, hogy szerepelnek az élettársak nyilvántartásában. Rögzíteni kell a felek nyilvántartásba vételre irányuló közös kérelmét és nyilatkozatukat, amelyben megjelölik az eljáró közjegyző illetékességét megalapozó tény, valamint az élettársi kapcsolatuk fennállását és a kizáró körülmények hiányát.³¹ A közjegyző a MOKK által működtetett informatikai alkalmazás segítségével, a felek azonosítását követően, elektronikus adatlap kitöltésével szerkeszti meg a jegyzőkönyvet, majd végzést hoz a nyilvántartásba vételről, amely tartalmazza a regisztrált párkapcsolatnak az elektronikus rendszer által generált sorszámát. A nyilvántartásba vételről szóló végzés fellebbezésre való tekintet nélkül végrehajtható, ítélet hatályú végzés. A rendszerben lehetőség van arra is, hogy amennyiben a kapcsolat megszűnik, ezt a tényt bármelyik fél önállóan is bejelenthesse a közjegyzőnél. Ebben az esetben a közjegyző a fenn nem állásról szóló nyilatkozat alapján hoz végzést, és azt kézbesíti a másik élettársnak.

Az ÉNYNYR 2010. január 1-jei indulását követően három probléma merült fel a gyakorlatban. Az apasági vélelmet keletkeztető bejegyzés következtében tömegével jelentek meg a közjegyzői irodában az ún. „nemleges” tanúsítványt kérő ifjú szülők, akik csak úgy tudták anyakönyveztetni a gyermeküket, ha a notár igazolta, hogy nem szerepeltek a nyilvántartásban. A másik probléma az volt, hogy a házassági életközösség megszűnését követően, azonban formálisan még házasságban élő fél kérte az élettársi nyilvántartásba vételét egy másik partnerrel. Így de facto két vélelem konkurált egymással, hiszen a bejegyzést nem lehetett megtagadni, ha a fél az

²⁹ A bejegyzett élettársi kapcsolatáról, az ezzel összefüggő, valamint az élettársi viszony igazolásának megkönnyítéséhez szükséges egyes törvények módosításáról (a továbbiakban Bét.)

³⁰ CSÚRI 2013. 24.

³¹ Az eljárást a Kjnp. 36/E-36/G §-ai, valamint a 83/2009 (XII.30.) IRM rendelet szabályozza.

életközösség megszűnéséről nyilatkozatot tett, ugyanis ebben az eljárásban bizonyítási eljárásra nincs mód. A szerelmi háromszögek esete így szabályozatlan maradt, noha az élet számos esetben indukált igényt a jogi rendezésre. Hasonlóan visszás volt az az eset is, amikor egy hölgy a fogamzási idő kezdetétől a születésig eltelt időszakban több férfival élt regisztrált párkapcsolatban. Idővel mindegyik problémára született megoldás. A 2010. évi CXLVIII. törvény 238. § (1) bekezdése kimondta, hogy 2011. január 1. napjától az ÉNYNYR-bejegyzés nem keletkeztet apasági vélelmet, és így a rendszer azon funkciója is értelmét veszítette, amelyben a felek határozhattak a később születendő közös gyermek nevééről. A nemleges tanúsítványt kérő ügyfelek pedig eltűntek, hiszen ettől az időponttól kezdve közjegyzői közreműködés nélkül tudták anyakönyveztetni születendő gyermeküket. Az új Ptk. szabálya pedig kimondja, hogy a fogamzási időtől a születésig több férfival regisztrált kapcsolatban élő nő 2010. január 1. és december 31. napja között született gyermekénél nem lehet figyelembe venni a nyilvántartás által megállapított vélelmet.³² Emellett érdemes arra is figyelni, hogy amennyiben a házasuló férfi a nő rendezetlen apai státusú gyermekére még 2014. március 15. előtt tett apai elismerő nyilatkozatot, a vélelem csak a nyilatkozattételtől számított egy éven belüli házasságkötés esetén áll fenn.³³ Az új Ptk. egyértelművé teszi, hogy élettársi életközösség egyidejűleg kizárólag egy partnerrel állhat fenn, és ugyanígy kizárt jogilag a házasság és az élettársi kapcsolat párhuzamos működtetése.

Az apasági vélelem megszüntetésével és az új Ptk. hatályba lépésével az ÉNYNYR-bejegyzés új értelmet kapott. A CSJK által biztosított tartási és lakáshasználati jog iránti igényt már egy évi igazoltan fennállt életközösség is megalapozza, ha a kapcsolatból gyermek születik,³⁴ így ilyenkor elegendő tanúsítványt kérni a rendszerből. Az élettárs javára tett végrendelet hatályossága miatt is segítség, ha az örökgyógyó halálakor az életközösség fennállását közhiteles nyilvántartás igazolja.³⁵ A nyilvántartásba vétel szerepet kaphat abban az esetben is, amikor valamilyen szociális juttatás folyósítása hozzátartozói minőséghez kötött, így az élettárs ebbéli minőségében nyújthatja be igényét.³⁶ Emellett a hozzátartozói státus bizonyos egészségügyi tárgyú jognyilatkozatok megtételére is feljogosít.³⁷

3) A Házassági és Élettársi Vagyonjogi Szerződések Országos Nyilvántartása (VSZNY)

A vagyonjogi szerződések nyilvántartása 2014. március 15. napjával jött létre.³⁸ A közjegyző – amennyiben a vagyonjogi szerződést ő foglalja közokiratba – azt azzal

³² A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény hatálybalépésével összefüggő átmeneti és felhatalmazó rendelkezésekről szóló 2013. évi CLXXVII. törvény (a továbbiakban Ptk.) 30. §

³³ Ptk. 31. §

³⁴ Ptk. 4:89. § és 6:517. §

³⁵ Ptk. 7:46. §

³⁶ Ptk. 8:1. § 2. pont

³⁷ Eütv. 16. § (2) bek. ba) pont

³⁸ A nyilvántartásba vételre vonatkozó rendelkezések a Kjnp. 36/H-36/K §.aiban találhatóak, a

egyidejűleg, a szerződő felek közös kérelmére jegyzi be a nyilvántartásba. Az általa vagy más közjegyző által korábban készített, illetve ügyvéd által ellenjegyzett magánokiratba foglalt vagyoni szerződés fennállásának ténye is bejegyezhető, amennyiben az a törvényben megszabott alakiságokkal rendelkezik. Így a közjegyző a bejegyzéskor tartalmi kontrollt végez. Ennek az ellenőrzésnek, és egyúttal a feleken kívüli személyek érdekvédelmének egyik fontos momentuma, hogy a házassági vagyoni szerződés nem tartalmazhat olyan visszamenőleges hatályú rendelkezést, amelyik bármelyik házastársnak harmadik személlyel szemben a szerződés megkötése előtt keletkezett kötelezettségét a harmadik személy terhére változtatja meg.³⁹ Velük szemben pedig csak akkor hatályos, ha a szerződést a házassági vagyoni szerződések országos nyilvántartásába bevezették, vagy ha a házastársak bizonyítják, hogy a harmadik személy a szerződés fennállásáról és annak tartalmáról tudott vagy tudnia kellett.⁴⁰ A nyilvántartás bevezetésével a közjegyző hagyatéki eljárással kapcsolatos kötelezettségei is bővültek, hiszen a szerződés esetleges végintézkedési elemei miatt minden egyes hagyatéki ügyben le kell kérdezni a nyilvántartásból.⁴¹

Quasi tanácsadó szerep

Végezetül a közjegyzői közreműködés egyik legfontosabb, ugyanakkor a legkevésbé látványos részét említeném, amely az ügyfelek kioktatása a konkrét jogügyletekkel kapcsolatban. Szándékosan nem jogi tanácsadásról beszélek, mivel ez a fogalom – a közjegyzői hivatás pártatlan jogszolgáltató jelleg miatt – nem értelmezhető a hagyományos módon.⁴² Egy családjogi tárgyú jogügylet előkészítése során nemcsak a CSJK, hanem a teljes új Ptk. ismerete szükséges. A bevezető rendelkezések alapelvei a CSJK speciális alapelveivel együtt értelmezendők.⁴³ Az ember, mint jogalany cselekvőképességének vizsgálata pedig valamennyi jogügyletnél érvényességi kérdés, különösen, ha személyi státust érintő jognyilatkozatok megtételében, vagy kiskorú személy vagyonának kezelésében áll fenn korlátozás. Amennyiben a vagyoni szerződésben vállalkozói vagyon is szerepel, a jogi személyre vonatkozó rendelkezések kerülnek előtérbe, de emellett elengedhetetlen a kötelmi jogi rész ismerete, és a vagyoni rendszer megválasztásában is különös gonddal kell eljárni. Az öröklési jogi szabályok ismerete nemcsak a házassági vagyoni szerződés testamentumi elemei kapcsán, hanem az élettárs javára történő végrendekezés hatályosságai miatt is

részletszabályok pedig a 17/2014. (III.13) KIM rendeletben kaptak helyet

³⁹ Ptk. 4:67.§

⁴⁰ Ptk. 4:65. § (2) bek.

⁴¹ Kivételt képeznek a tizennyolcadik életévük előtt nőtlen vagy hajadon családi állapotban elhunyt örökgyökök ügyei. Továbbá nem szükséges a megkeresés a póthagyatéki eljárás, illetve a hagyatéki eljárás megismétlése során, ha az alaphagyatéki ügyben már történt megkeresés (lásd 15/2014. (IV.7.) MOKK Választmányi határozat és 16/2014 (IV.7.) MOKK Választmányi határozat.

⁴² „A közjegyző... a feleket a hatáskörébe utalt eljárásokkal kapcsolatban - a felek esélyegyenlőségének biztosításával - kioktatással segíti jogaik gyakorlásában és kötelességeik teljesítésében.” (A közjegyzőkről szóló 1991. évi XLI. törvény 1. § (2) bek.)

⁴³ CSÜRI 2013. 26. és TÓTH 2014. 9.

nélkülözhetetlen. Az értelmező rendelkezésekben található hozzátartozói minőségről pedig már szó esett az élettársak szociális juttatásai és egészségügyi tárgyú jognyilatkozatai körében. Minden esetben az ügyfelek egyedi élethelyzetét kell mérlegelni és annak megfelelően tájékoztatni őket az esetleges választási és nyilvántartási lehetőségekről. Véleményem szerint azonban nem a közjegyző tárgyi tudása a legfontosabb. Egy jogügylet sikere sokkal inkább azon múlik, hogy a notár milyen mértékben tud azonosulni az előtte megjelenő ügyfél élethelyzetével, problémáival, és a szakmaiság mellett mennyire tudja emberi oldalról megközelíteni a tényállást. Hiszen a családjog az a jogterület, ahol a legnagyobb szerepet kapja a humánus.

Felhasznált irodalom

BANICZ Erika: Néhány gondolat a házassági vagyoni szerződés múltjáról és jelenéről. In: Tanulmánykötet Filó Erika kandidátus egyetemi docens 70. születésnapjára, 2010. 37-50.

CSÜRI Éva: A házassági vagyoni szerződés az új Ptk. Családjogi Könyvében *Ügyvédek Lapja* 52. évf. 6.sz., 2013. 24-28.

HELBING, R.: Házassági szerződés a K.e. 311/10 évből. *Királyi Közjegyzők Közlönye*, 26. évf. 10. sz. 1927. 423-426.

KÖRÖS András: A házassági vagyoni jog. In: Az új Ptk. magyarázata III/IV. – Családjog – HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest 2013. 120-124.

SZEIBERT Orsolya: Házassági vagyoni jog az európai országokban – 1. rész – [Az Európai Családjogi Bizottság házassági vagyoni témájú nemzeti jelentései](#); *Családi Jog* 7. évf. 3. sz. 2009. 31-36.

SZEIBERT Orsolya: Házassági vagyoni jog az európai országokban – 2. rész – [Az Európai Családjogi Bizottság házassági vagyoni témájú nemzeti jelentései](#); *Családi Jog* 8. évf. 1. sz. 2010. 28-32.

TÓTH Zoltán: Új elemek, új távlatok: a házassági vagyoni szerződés új szabályai *Közjegyzők Közlönye* 18. évf. 2. sz., 2014. 4-34.

VORÁK József: Halasi móringlevelek. Házassági szerződések Kiskunhalason a XIX. században. (Szerk.: Szakál Aurél), közzéteszi a Thorma János Múzeum – Halasi Múzeum Alapítvány, Print 2000 Nyomda Kft., Kiskunhalas 2009. 46-109.